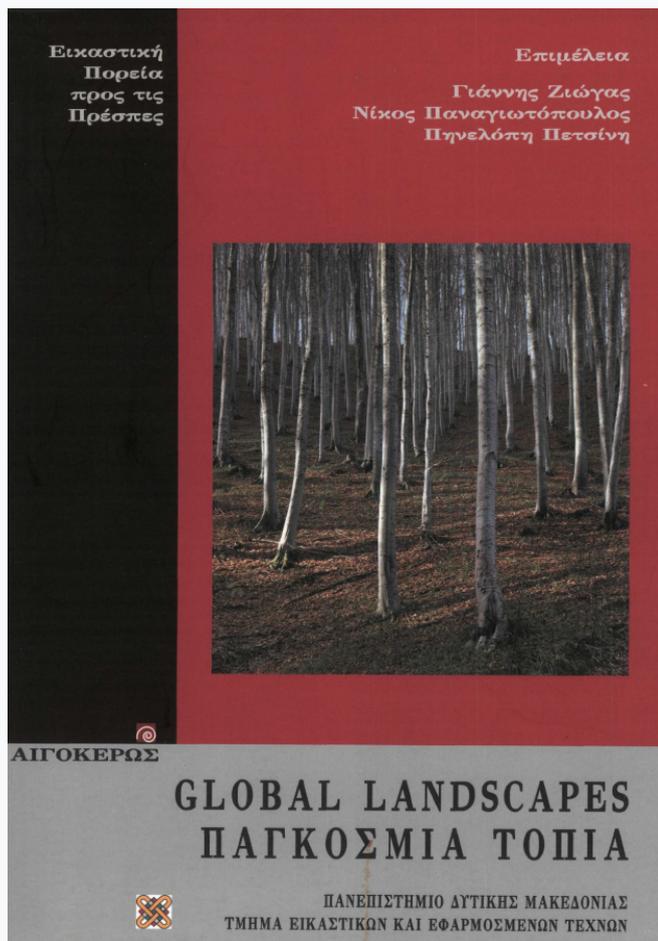

Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες

Τόμ. 2 (2009)

Παγκόσμια Τοπία-Διεθνές Συνέδριο για την Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες 2009

Πρόλογος των επιμελητών

Πηνελόπη Πετσίνη, Γιάννης Ζιώγας, Νίκος Παναγιωτόπουλος

doi: [10.12681/visualmarch.3128](https://doi.org/10.12681/visualmarch.3128)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ των επιμελητών

Ο συλλογικός αυτός τόμος είναι προϊόν της ερευνητικής εικαστικής δράσης «Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες» του 2009, εκδήλωση που διοργανώνει σε ετήσια βάση το 1ο Εργαστήριο Ζωγραφικής του Τμήματος Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Στο πλαίσιο της δράσης, διατυπώθηκαν μια σειρά από θεωρητικές προσεγγίσεις πάνω στο θέμα της σύγχρονης αντιμετώπισης του τοπίου, ενώ μια ομάδα καλλιτεχνών καθώς και ορισμένοι φοιτητές του τμήματος Εφαρμοσμένων Τεχνών και απόφοιτοι του τμήματος Φωτογραφίας κλήθηκαν να δημιουργήσουν επιτόπια ατομικά ή συλλογικά έργα. Τα αποτελέσματα αυτών των προσεγγίσεων παρουσιάζονται εδώ σε δύο ενότητες: μία που αφορά το θεωρητικό κομμάτι και μία το εικαστικό.

Η «Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες» ξεκίνησε το 2007 με σκοπό τη διερεύνηση του τοπίου, του πολιτισμού, της ιστορικής και πολιτικής διάστασης της περιοχής των Πρεσπών –προσπάθεια που θεωρήθηκε ότι, εν δυνάμει, θα μπορούσε «να μετατρέψει τις Πρέσπες σε ένα εργαστήριο υδρών χωρίς σύνορα, σε ένα χώρο-πλαίσιο όπου νομαδικές διαδικασίες στην περιοχή θα σχηματίζουν εικαστικά έργα που θα αποτυπώνουν ενέργειες συνάντησης, ανταλλαγής και δημιουργίας» (από το Μανιφέστο της «Εικαστικής Πορείας»). Η δομή και το σκεπτικό αποφασίζεται κάθε χρόνο από συγκεκριμένη επιστημονική επιτροπή πανεπιστημιακών από το χώρο των τεχνών και των ανθρωπιστικών επιστημών. Στη διοργάνωση συμμετέχουν προσκεκλημένοι καλλιτέχνες και θεωρητικοί καθώς και φοιτητές καλλιτεχνικών σχολών που καλούνται αντίστοιχα να δημιουργήσουν έργα πάνω στην επιλεγμένη θεματική ή να την προσεγγίσουν θεωρητικά. Η «Εικαστική Πορεία» διαρκεί επτά ημέρες, τρεις εκ των οποίων αφορούν μια πορεία πάνω σε μια συγκεκριμένη διαδρομή –όπου η συμμετοχή είναι ανοιχτή. Η πορεία στο φυσικό περιβάλλον των Πρεσπών διατυπώνεται ήδη από τον πρώτο χρόνο της διοργάνωσης, «είναι μια πορεία επικοινωνίας τόσο μεταξύ όσων θα συμμετάσχουν όσο και με το περιβάλλον που θα ανακαλύπτουν μήκος της διαδρομής, μια διαδικασία που συγγενεύει με τις αντίστοιχες των *flâneurs* του ρομαντισμού ή των καλλιτεχνών του τοπίου, μόνο που, εδώ, το φυσικό περιβάλλον αποτελεί τόπο συνάντησης σύγχρονων ανθρώπων και όχι τον χαμένο παράδεισο μιας απολεσθείσας αθωότητας ή την περιοχή όπου βιώνεται το υπέροχο».

Η «Εικαστική Πορεία προς τις Πρέσπες» του 2009 είχε ως επιστημονική επιτροπή τους Γιάννη Ζιώγα (τμ. Εφαρμοσμένων Τεχνών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας), Πηνελόπη Πετσίνη (τμ. Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστήμιο Πατρών) και Νίκο Παναγιωτόπουλο (τμ. Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών, ΤΕΙ Αθήνας) και ως προσκεκλημένο καλλιτεχνικό συντονιστή τον καλλιτέχνη και θεωρητικό Mark Durden (Art and Design, University of Wales, Newport). Στηρίχθηκε, δε, πάνω σε δύο άξονες: τη θεματική των *Παγκόσμιων Τοπίων* (Global Landscapes), η οποία προτάθηκε από τον καλλιτεχνικό συντονιστή, και τη μεθοδολογική προσέγγιση της *Κριτικής Πρακτικής* (Critical Practice), η οποία επιλέχθηκε από την επιστημονική επιτροπή που έχει και την επιμέλεια αυτής της έκδοσης.

Ο Mark Durden επέλεξε τον όρο *Παγκόσμια Τοπία* για να αναφερθεί σε μια σειρά από σύγχρονες κριτικές προσεγγίσεις στην τοπογραφία, οι οποίες περιλαμβάνουν την καταγραφή της ανελέητης εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, αλλά και τα φαντασμαγορικά πεδία του μαζικού καταναλωτισμού, τα σύγχρονα πολεμικά πεδία και τα τοπία καταστροφής ή τους φορτισμένους ιστορικά και πολιτικά τόπους. Ο όρος αφορά, στην ουσία, μια σύνδεση των οπτικών τεχνών με τη σύγχρονη κριτική θεωρία η οποία διαπραγματεύεται νεότερες αντιλήψεις οι οποίες δεν αφορούν μόνο το Αισθητικό, αλλά κινούνται γύρω από έννοιες όπως το Υψηλό (Sublime), το Πολιτικό και το Ιστορικό εξετάζοντας τη σχέση τους με το τοπίο.

Θεωρήσαμε πως, από τις διαθέσιμες ερευνητικές μεθοδολογίες που αφορούν την καλλιτεχνική πρακτική, η *Κριτική Πρακτική* ήταν η πλέον σχετική με το εγχείρημα της «Εικαστικής Πορείας» για την προσέγγιση της συγκεκριμένης θεματικής. Κι αυτό γιατί το συγκεκριμένο είδος έρευνας υιοθετεί φρέσκες δημιουργικές προσεγγίσεις κριτικής και πειραματικής φύσης και, με αυτόν τον τρόπο, μέσα στα καλλιτεχνικά project διατυπώνονται, πλαισιώνονται και διαμορφώνονται κριτικά ζητήματα μέσω μιας συνειδητής και ανοιχτής διαδικασίας. Η διαδικασία της *Πορείας* στηρίζεται στο σκεπτικό ότι ο καλλιτέχνης και ο στοχαστής ευρύτερα δεν είναι απλά και μόνο ένας κατασκευαστής αντικειμένων ή ένας συντάκτης κειμένων. Αντίθετα το έργο του χαρακτηρίζεται από μια ουσιαστική χρήση της κριτικής σκέψης και της σχέσης της καλλιτεχνικής πρακτικής του με την κοινωνία.

Σε ένα πρώτο στάδιο, οι προσκεκλημένοι προσέγγισαν το έργο τους – καλλιτεχνικό, επιμελητικό, θεωρητικό ή εκπαιδευτικό– μέσα από το πρίσμα της Κριτικής Πρακτικής σε μια σειρά από διαλέξεις: Ο Mark Durden, για παράδειγμα, παρουσίασε τη δουλειά των Common Culture, μιας καλλιτεχνικής ομάδας που δημιουργήθηκε στο Liverpool το 1996 και της οποίας είναι μέλος –δουλειά που θέτει επίμονα ζητήματα που α-

φορούν τον ελιτισμό της Τέχνης και των θεσμών της σε αντιδιαστολή με τις καθημερινές και άσημες πλευρές της λαϊκής κουλτούρας μέσα από το σχολιασμό των κοινωνικών διαστάσεων της διαφήμισης, των stand-up comedians, των fast-food κοκ. Ο Russell Roberts, σήμερα επίτιμος συνεργάτης για τη Φωτογραφία στο National Media Museum της Βρετανίας, ανέλυσε καταρχήν το επιμελητικό του έργο στο *Victoria & Albert Museum* και το *National Museum of Photography, Film & TV* ως κριτική πρακτική, μια προσέγγιση που τελευταία εξελίχθηκε σε διδακτορική διατριβή. Η Αγγελική Αυγητίδου προσέγγισε το εκπαιδευτικό έργο της με ανάλογους όρους, παρουσιάζοντας τη δουλειά φοιτητών και φοιτητριών που εκπονήθηκε στα πλαίσια του μαθήματος «Χώρος /Χρόνος /Σώμα», το οποίο δίδασκε στο Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Τα έργα που παρουσίασε διερευνούν τη φύση ως τον τόπο του μυθικού και του υπερφυσικού και τη φύση ως παράδεισο, σχολιάζουν την εκμετάλλευση της φύσης από τον άνθρωπο και τη διερεύνηση του εαυτού μέσα στη φύση και παρατηρούν τη σχέση σώματος και τοπίου.

Η «Εικαστική Πορεία» έκλεισε με τη διοργάνωση μιας ημερίδας υπό τον τίτλο *Παγκόσμια Τοπία*. Εκεί παρουσιάστηκαν μια σειρά από θεωρητικές εισηγήσεις, ορισμένες από τις οποίες αποτελούν το πρώτο μέρος αυτού του βιβλίου. Ο Mark Durden ανέλυσε τη θεματική των «Παγκόσμιων Τοπίων» μέσα από το παράδειγμα της φωτογραφίας με αναφορές στο έργο των Edward Burtynsky, Joel Meyerowitz, Luc Delahaye κ.ά. Ο Russell Roberts προσέγγισε μέσα από διαχρονικά –ιστορικά και σύγχρονα– παραδείγματα τον τρόπο που οι εικόνες του τοπίου παρέχουν μια αίσθηση κοινωνικού και πολιτισμικού ανήκειν διαμορφώνοντας και διακινώντας ιδέες που αφορούν τον τόπο και το έθνος. Ο Γιάννης Ζιώγας παρουσίασε το σκεπτικό του εγχειρήματος της «Εικαστικής Πορείας» και η Πηνελόπη Πετοίνη, αντίστοιχα, τη μεθοδολογία της κριτικής πρακτικής. Ο Νίκος Παναγιωτόπουλος ανέλυσε τον τρόπο που έχει αναπαρασταθεί το σύγχρονο ελληνικό τοπίο μέσα από τη φωτογραφία και το βαθμό κατά τον οποίο αυτή η αναπαράσταση καθορίστηκε ή επηρεάστηκε από την κυρίαρχη δυτική κουλτούρα, εστιάζοντας στο παράδειγμα της Αθήνας που είναι και το θέμα της προσωπικής του δουλειάς. Η Δήμητρα Ερμείδου παρουσίασε μια έρευνα πάνω στη φωτογραφική και ψηφιακή απεικόνιση του τοπίου στην υπηρεσία της κατανάλωσης μέσα από τη χρήση του σε παγκόσμιες διαφημιστικές εκστρατείες, μελετώντας τη σύνδεση του τοπίου με το χώρο και τον τόπο, καθώς και το πώς το διαφημιστικό τοπίο αντανακλά, αλλά και διαμορφώνει την αντίληψη του ανθρώπου για τη φύση. Ο Γιώργης Γερόλυμπος και ο Πάνος Κοκκινιάς παρουσίασαν το φωτογραφικό τους έργο, ένα έργο που συνδέεται με τη θεματική των παγκόσμιων τοπίων αλλά και με τη μεθοδολογία της κριτικής πρακτικής. Η η-

μερίδα έκλεισε με την προβολή του βίντεο *Loan* (2007) της Λίνας Θεοδώρου, μια αμιγώς πρακτική παρουσίαση.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου παρουσιάζονται τα έργα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της διοργάνωσης, τόσο από τους προσκεκλημένους καλλιτέχνες, όσο και από τους συμμετέχοντες φοιτητές: Το εξαιρετικά επίκαιρο *Σωτηρία* του Πάνου Κοκκινιά, η παραγωγή του οποίου αποτέλεσε μία ακόμη συλλογική διαδικασία στη διάρκεια της δράσης· το ιδιαίτερα αιχμηρό *Θωρακισμένο Γήπεδο* του Γιώργη Γερόλυμπου· τα *Επιτύμβια* των Νίκου Παναγιωτόπουλου και Πηνελόπης Πετσίνη, ένα σχόλιο πάνω στις πολιτικές μνήμες του εμφυλίου· το *Αλφαβητάρι* του Γιάννη Ζιώγα που ενεργοποιήθηκε βιώνοντας το περιβάλλον της περιοχής· τα *Πορτρέτα* του Γιώργου Μάκκα που τοποθετεί τους συμμετέχοντες σε συμβολικούς τόπους (ο Γ. Ζιώγας στις όχθες των Πρεσπών, οι Ν. Παναγιωτόπουλος και Π. Πετσίνη στη σηλιά του Ζαχαριάδη, ο Russel Roberts στη συνοριακή γραμμή Ελλάδας-FYROM κοκ)· το *Plan B* της Δήμητρας Ερμείδου που συνδέει το πρόχειρο, εφήμερο και ευτελές με την ανθρώπινη παρέμβαση στο τοπίο· οι *Παρεμβολές* του Κώστα Βενιζέλου, ένα ηχο-τοπίο των Πρεσπών στο οποίο ενσωματώνονται/ παρεμβάλλονται οι σκέψεις των ανθρώπων. Τα έργα των φοιτητών τεκμηριώνει ο Γιάννης Ζιώγας, ενώ το συλλογικό έργο *Φωλιά* ο συντονιστής του έργου και διδάσκων του τμήματος Εφαρμοσμένων Τεχνών Φίλιππος Καλαμάρας.

Πέρα από την καταγραφή και τεκμηρίωση μιας εικαστικής διαδικασίας, το βιβλίο αυτό φιλοδοξεί να αποτελέσει έναν πυρήνα ιδεών που θα ενεργοποιήσει το διάλογο, τη συμμετοχή, τη συλλογικότητα. Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία, η περιοχή μπορεί να μετασχηματιστεί σε ένα απόλυτο πεδίο όπου θα δοκιμαστούν οι σκέψεις, οι ιδέες και ίσως οι πεποιθήσεις που σχηματίζουν τη σύγχρονη ελληνική εικαστική σκηνή, αλλά και όλα όσα σχηματίζουν τη σύγχρονη διεθνή σκηνή. «Οι Πρέσπες θα μετατραπούν σε ένα Μουσείο δίχως τοίχους που ως μοναδικούς τοίχους και όρια θα έχει τις προθέσεις των ανθρώπων» όπως διατύπωνε και το πρώτο μανιφέστο της διοργάνωσης.

Π. Πετσίνη - Γ. Ζιώγας - Ν. Παναγιωτόπουλος